

Ямковий Олександр Юрійович,
*кандидат педагогічних наук, молодший науковий
співробітник лабораторії науково-методичного
супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах
Інституту професійної освіти НАПН України*

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА КОЛЕДЖУ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Післядипломна освіта відіграє важливу роль в системі безперервної освіти, створюючи умови для безперервного професійного розвитку педагогічних та науково-педагогічних працівників закладів освіти. Це сприяє подоланню розриву між професійною підготовкою, отриманою у закладах вищої освіти, та потребами наукового, освітнього, технологічного розвитку. У цьому контексті зростають вимоги до професійної компетентності викладачів, які забезпечують зміст та організацію навчання у закладах освіти, зокрема коледжах.

П.Лузан, І.Мося визначають професійну компетентність викладача фахового коледжу як інтегративну властивість особистості, що виявляється в педагогічній діяльності, поведінці та вчинках фахівця і зумовлює його готовність та здатність кваліфіковано виконувати свої трудові функції за рахунок збалансованого поєднання комплексу методологічних, психолого-педагогічних, методичних, організаційних, предметно-галузевих (спеціальних), екологічних, правових та ін. знань, умінь навчально-методичної роботи, навичок виховання і розвитку особистості студентів, необхідних педагогічних здібностей, морально-етичних цінностей і професійних якостей (творче ставлення до освітньої діяльності; розумна любов до студентів; наполегливість і цілеспрямованість; відповідальність; витримка; самовладання; толерантність, доброта; педагогічна спостережливість і уважність; досконале володіння мовою і мисленням; натхнення та інтуїція; оптимізм; педагогічний такт; здоров'я і зовнішній вигляд та ін.) та зумовлює достатні рівні вихованості і навченості здобувачів фахової передвищої освіти [3, с.32]. Отже, враховуючи вищезазначене, професійна компетентність викладача – це інтегрована на функціональному рівні система, яка відображає змістову основу професійної діяльності. Викладач в освітньому процесі виконує різні функції та здійснює різні види діяльності, кожен з яких потребує певних мотивів, відповідних знань та умінь. З огляду на це, є всі підстави говорити про окремі види компетентностей, що відповідають функціональному складу педагогічної діяльності викладача, що загалом і становлять його професійну компетентність.

В науково-педагогічній літературі виділяють такі основні види компетентностей викладача:

- предметна компетентність, що визначається як теоретична і практична готовність до викладання дисципліни;
- психологічна компетентність, що означає здатність до засвоєння нових знань, готовність до професійно-особистісного розвитку, співпраці з колегами та слухачами;
- дидактична компетентність, що визначається як пізнавально-теоретична готовність до здійснення освітнього процесу;
- методична компетентність, що виявляється у його поінформованості з проблем інновацій в галузі освіти, використанні різноманітних освітніх технологій і засобів навчання, розробці дидактичних матеріалів тощо;
- рефлексивна компетентність, що полягає у здатності аналізувати результати своєї діяльності та спрямовувати свої зусилля на її перетворення, вдосконалення тощо;
- комунікативна компетентність, що визначається рівнем і стилем спілкування, виступає необхідною умовою особистої, професійної та громадської діяльності;

– управлінська компетентність, що визначається як здатність планувати, аналізувати, організовувати і контролювати освітній процес та власну професійну діяльність для досягнення прогнозованого результату;

– проєктивна компетентність, що полягає у здатності розробляти програми з дисциплін та плани занять; проєктувати освітній процес та діяльність студентів на занятті; прогнозувати власну педагогічну діяльність відповідно до предмету.

Розвитку та підвищенню професійної компетентності викладача сприяє післядипломна освіта, що передбачає підвищення кваліфікації, самоосвіту та методичну роботу.

Підвищення кваліфікації – це професійне навчання педагогічних працівників, що дає змогу їм розширити та поглибити раніше набуті професійні знання, навички та компетенції. Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників». Зазначимо, що основними напрямками підвищення кваліфікації у цій Постанові визначено: розвиток професійних компетентностей (знання навчального предмета, фахових методик, технологій); формування у здобувачів освіти спільних для ключових компетентностей вмінь; психолого-фізіологічні особливості здобувачів освіти певного віку, основи андрагогіки; створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища, особливості (специфіка) інклюзивного навчання, забезпечення додаткової підтримки в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами; використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі, включаючи електронне навчання, інформаційну та кібернетичну безпеку; мовленнєва, цифрова, комунікаційна, інклюзивна, емоційно-етична компетентність та інші [1].

Самоосвіта – це процес свідомої самостійної пізнавальної діяльності, який здійснюється добровільно, планується, керується, контролюється самим педагогічним працівником. Тобто, суть процесу самоосвіти полягає в тому, що викладач самостійно здобуває знання з різних джерел для того, щоб використовувати їх у своїй подальшій професійній діяльності. Також слід відмітити, що готовність самостійно здобувати необхідну інформацію, структурувати її та передавати є однією з найважливіших професійних компетенцій спеціаліста будь-якої галузі [2, с.188]. Основними завданнями самоосвіти педагога є: розвиток в закладі освіти інноваційних процесів; опанування нових форм, методів, прийомів навчання й виховання здобувачів освіти; удосконалення теоретичних знань професійної компетентності педагогічного працівника; вивчення та впровадження в практику педагогічного досвіду новітніх досягнень педагогічної та психологічної наук, нових педагогічних та виробничих технологій.

Важливою складовою освітнього процесу є методична робота, під якою розуміють цілісну систему дій та заходів, спрямованих на підвищення кваліфікації, професійної майстерності кожного педагогічного працівника, розвиток творчого потенціалу всього педагогічного колективу закладу освіти. Відзначимо, що методична робота викладача передбачає вирішення професійно-практичних завдань, а саме: створення навчально-методичних комплексів з дисциплін, робочих програм, силабусів у відповідності із сучасними вимогами до рівня підготовки фахівців; вивчення, узагальнення й поширення перспективного педагогічного досвіду, зорієнтованого на особистість студента; сприяння застосуванню інформаційно-комунікаційних технологій шляхом створення електронних підручників, посібників, презентацій, тестів та програмного забезпечення навчально-виховного процесу; розробка, апробація та впровадження освітніх технологій, інноваційних методик в освітній процес тощо.

Таким чином, безперервний розвиток професійної компетенції педагогічних працівників через підвищення кваліфікації, самоосвіту та методичну роботу дає змогу їм підвищувати продуктивність праці, максимально якісно виконувати функціональні обов'язки, освоювати нові види професійної діяльності тощо.

Список використаної літератури

1. Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників: постанова №800. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-p#Text>
2. Солдатенко М. М. Неперервна освіта як засіб професійного становлення і розвитку фахівця в умовах інформаційно-технологічного суспільства // Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2011. № 2. С. 188–191.
3. Тітова О. А., Лузан П. Г., Пащенко Т. М., Мося І. А., Остапенко А. В., Ямковий О. Ю. Система розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу : монографія / за наук. ред. О. А. Тітової. Київ: ІПО НАПН України, 2023. 272 с.